

Vergaderjaar 2023–2024

29 279

Rechtsstaat en Rechtsorde

Nr. 866

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 26 juni 2024

Op 13 maart 2024 heb ik tijdens het commissiedebat Bestuurlijke Organisatie en Democratie toegezegd om de Kamer te informeren over het versterken van democratisch burgerschap (Kamerstuk 36 410 VII, nr. 114). Het versterken van democratisch bewustzijn kan niet alleen een taak zijn van de overheid of van het onderwijs. Voor een sterke en levendige democratie is het belangrijk dat we ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving en mensen in staat stellen deel te nemen aan de democratie.

In deze brief zet ik uiteen hoe we democratisch burgerschap versterken via een brede maatschappelijke alliantie. Deze brief ligt in het verlengde van de inzet op een weerbare democratische rechtstaat waarover ik uw Kamer op 5 juni jl. een brief heb verzonden (Kamerstuk 29 279, nr. 854).

1. Brede maatschappelijke alliantie op democratisch burgerschap

Veel mensen en organisaties hebben een verantwoordelijkheid in het versterken van onze democratie. Denk hierbij aan overheden, maatschappelijke fondsen, wetenschappers, vrijwilligers, professionals in maatschappelijke organisaties, de publieke sector of het bedrijfsleven. BZK ziet deze organisaties als belangrijke partners in het vormgeven van een brede maatschappelijke alliantie op democratisch burgerschap.

1.1 Maatschappelijke alliantie burgerschap

Voor het versterken van democratisch burgerschap zet ik, samen met onder andere het Vfonds, de eerste stappen op het vormgeven van een brede maatschappelijke alliantie op democratisch burgerschap.

Met deze alliantie willen we burgers in staat stellen om in de volle breedte mee te kunnen doen in de democratie. Dit doen we door democratisch burgerschap te versterken, burgers bewust te maken van hun mogelijk-

heden tot initiatief en hen mogelijkheden te bieden om kennis en ervaringen op te doen die deelname aan de democratie kunnen vergemakkelijken. Binnen deze alliantie zullen organisaties en maatschappelijke initiatieven worden ondersteund die zich richten op activiteiten die democratische kennis, vaardigheden en bewustzijn versterken onder burgers; jong en oud – ook buiten het klaslokaal, zoals in buurthuizen en bibliotheken. Het kan hierbij gaan om kennis, vaardigheden, bewustzijn en ervaringen die bevorderen dat burgers mee kunnen doen in het publieke debat en in de democratie (zoals nieuws- en mediawijsheid, debat- en dialoogvaardigheden of het gebruik kunnen maken van grondrechten, zoals het recht op het passief en actief kiesrecht of het recht op petitie). Hierbij wordt ook ruimte geboden aan sociaal en maatschappelijk initiatief.

Hiervoor maakt het Vfonds ten minste 1 miljoen euro vrij. Ook vanuit BZK wordt incidenteel 1 miljoen euro vrijgemaakt via een subsidie aan het Vfonds. We zien deze alliantie als groeidiament, waarbij diverse partners, overheden, fondsen, het maatschappelijk middenveld en bedrijven, zich kunnen aansluiten om samen te werken in een brede maatschappelijke coalitie op democratisch burgerschap. Om een grote impact te maken nodigen we ook partners uit deze sectoren uit om zich aan te sluiten.

1.2 Lokale aanpak in vier gebieden uit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid

Specifiek onderdeel van deze alliantie is een extra investering van 30.000 euro per gebied voor het versterken van democratisch burgerschap en burgerbetrokkenheid in een aantal focusgebieden binnen het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Met vier gebieden werken we dit jaar samen: Amsterdam Zuidoost, Arnhem Oost, Heerlen Noord en Leeuwarden Oost. Juist in deze gebieden waar veel inwoners een afstand tot de politiek ervaren, is het belangrijk om te investeren in toegang tot de democratie. Door voort te bouwen op de kennis van en samen te werken met het netwerk binnen de gebieden en het NPLV, kan er op de juiste manier ingespeeld worden op de behoefte in de wijk. Hierdoor kunnen initiatieven vanuit de wijken en de lokale gemeenschappen versterkt worden. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan het monitoren en evalueren van de aanpak.

2. Kennisvragen over democratisch burgerschap

Daarnaast zetten we de komende periode in op het versterken van onze kennis over effectieve manieren van burgerschapsvorming, zowel binnen als buiten de klas. Bij het commissiedebat Bestuurlijke Organisatie en Democratie heb ik toegezegd om voor het eind van het jaar een brief te sturen aan de Kamer over democratische burgerschapscompetenties in Nederland en de vergelijking met en lessen uit andere Europese landen. Uit internationaal vergelijkend onderzoek naar burgerschapscompetenties (ICCS)¹ weten we dat Nederlandse jongeren lager scoren op democratische kennis dan jongeren uit vergelijkbare landen. Tegelijkertijd laat het ICCS zien dat er brede steun is onder Nederlandse jongeren voor democratie als bestuursvorm, net als in vergelijkingslanden. Ook recent Nederlands panel onderzoek naar de ontwikkeling van democratische waarden onder jongeren (ADKS) laat hoge hechting aan de democratie zien. Gedurende de schoolloopbaan neemt het belang dat leerlingen hechten aan het leven in een democratie toe.² Wel laat het onderzoek ook verschillen zien op meerdere uitkomsten binnen deze groep jongeren, op

¹ ICCS Rapport 2023 - Expertisepunt Burgerschap

² ADKS-Rapport-jaar-4—Democratische-kernwaarden-in-het-voortgezet-onderwijs-20212022.pdf

basis van bijvoorbeeld opleidingstype, sociaaleconomische achtergrond of geslacht. Gezien het gemengde beeld verken ik momenteel met onderzoekers van onder andere het ICCS welke kennisvragen er nog liggen op het gebied van burgerschap onder jongeren, en welke lessen we kunnen trekken uit andere landen. Ook vanuit het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap blijft er aandacht voor de monitoring van burgerschapscompetenties.

Daarnaast is het van belang om te onderzoeken hoe burgerschapsvorming in de maatschappij kan worden versterkt, ook buiten het onderwijs. In de recent gepubliceerde Verkenning en verdieping democratische erosie en respons in Nederland³ wordt ingegaan op het versterken van de maatschappelijke democratie. De kern daarvan is betrokkenheid van de pluriforme samenleving bij de democratische rechtsstaat in de praktijk. Vervolgonderzoek in deze richting is nodig voor het versterken van onze kennis over democratisch burgerschap en effectieve maatregelen hierop. Hierbij kan worden gedacht aan welke betekenis democratisch burgerschap vandaag de dag heeft in de samenleving en hoe burgers dit uitoefenen.

Tot slot

Hierboven heb ik de eerste belangrijke stappen uiteengezet voor het versterken van democratisch burgerschap en het vormen van een brede maatschappelijke alliantie op democratisch burgerschap. Om de democratie sterk en levendig te houden is het belangrijk om burgers in staat te stellen om mee te kunnen doen en initiatief vanuit de samenleving te stimuleren. Het werk aan onze democratie is immers nooit af en komt niet vanuit de overheid alleen, maar is aan onze samenleving als geheel.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.M. de Jonge

³ Verkenning en verdieping democratische erosie en respons in Nederland | Rapport | Kennisbank Openbaar Bestuur (kennisopenbaarbestuur.nl)